

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 7 Sayı: 29 Volume: 7 Issue: 29

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**OSMANLI BELGELERİNE GÖRE NAPOLYON BONAPART'IN İMPARATOR
UNVANININ OSMANLI DEVLETİ TARAFINDAN TANINMASI MESELESİ**
**THE RECOGNIZING MATTER OF THE TITLE OF EMPEROR FOR NAPOLEON
BONAPARTE BY THE OTTOMAN EMPIRE ACCORDING TO OTTOMAN DOCUMENTS**

Yahya BAĞÇECİ*

Öz

Napolyon Bonapart'ın 1804 yılında "*Fransız imparatoru*" olarak ilan edilmesi, bu unvanın diğer devletler tarafından tanınması meselesini ortaya çıkardı. Bu meseleden Osmanlı Devleti de yakından etkilendi. Zira müttefiki bulunan Rusya ve İngiltere Devletleri, Napolyon'un bu unvanını tanımadıkları gibi, Osmanlı Devleti'nin de tanımaması için her türlü ısrar ve baskıda bulundular. Bu durum, Osmanlı Devleti'ni oldukça sıkıntılı bir sürecin içerisine soktu. Bir tarafta Fransa ve diğer tarafta müttefiklerinin baskılarıyla karşı karşıya kalan Osmanlı Devleti, kendisi için daha az zararlı olacağını düşünerek müttefiklerinin tarafını seçti. Ancak bir süre sonra, bu devletler karşısındaki askeri başarıları nedeniyle Fransa'nın tarafına kayan Osmanlı Devleti, Rusya ve İngiltere'nin baskılarına rağmen Napolyon'un imparatorluğunu tanıdı.

Anahtar Kelimeler: Napolyon Bonapart, Osmanlı Devleti, Fransa, Rusya, İngiltere.

Abstract

The declaration of Napoleon Bonaparte as "*French emperor*" in the year of 1804 caused the recognition of this title by other states. Ottoman Empire was impressed of this matter closely. The allied states Russia and England did not accept the title of the Napoleon, as well as they insisted and made impression that Ottoman Empire should not recognize it. This situation put the Ottoman Empire in a difficult period. On one side the Ottoman Empire was face to face with the pressures of the France and on the other side of the allies states. Therefore it preferred the side of the allies with the thinking that it would be less harmful. But after a while, due to the military successes of French against these states, the Ottoman Empire gone to the French side and accepted being emperor of Napoleon despite of pressure of Russia and England.

Keywords: Napoleon Bonaparte, Ottoman Empire, France, Russia, England.

Giriş

Napolyon Bonapart'ın 1798 yılında çıktığı Mısır seferi, o güne kadar dostluk çerçevesinde devam eden Osmanlı-Fransız ilişkilerini de ciddi anlamda etkiledi. Osmanlı Devleti, Mısır'a saldıran Fransa'ya karşı mecburen kendisini savunmak durumunda kaldı. Üstelik Fransa karşısında Rusya ve İngiltere ile de ittifak antlaşmaları yapıldı.¹

Napolyon'un Mısır'a asker çıkarması, Osmanlı Devleti için olduğu kadar, Akdeniz'de Rus çıkarları açısından da zararlı idi. Bu noktada çıkarları örtüşen Osmanlı Devleti ile Rusya

* Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

¹ Enver Ziya Karal (1988). *Osmanlı Tarihi, Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)*, C. V., Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 21-36.

arasında 23 Aralık 1798'de 14 maddeden oluşan 8 yıllık bir ittifak antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile Rusya ve Osmanlı Devletleri, toprak bütünlüklerini koruyacaklarına dair birbirlerine kefil oldular.²

Osmanlı Devleti, Rusya'dan sonra, 5 Ocak 1799'da İngiltere ile de bir ittifak antlaşması imzaladı. 13 maddeden oluşan ve yine 8 yıl için imzalanmış olan bu antlaşma ile İngiltere, Osmanlı-Rus ittifak antlaşmasına katıldı. Bu nedenle, Osmanlı-Rus ittifakındaki maddeler ve taahhütler, ifade şekli farklı olmakla beraber hemen hemen aynen Osmanlı-İngiliz ittifakında da tekrar edildi.³

Osmanlı Devleti, bu ittifaklar ve Akka'da gösterdiği başarılı savunma ile Napolyon'u Mısır'dan çıkarmaya ve Fransa'nın eline geçmiş olan topraklarını kurtarmaya muvaffak oldu.⁴ Napolyon, 1799 Ağustosunda Fransa'ya döndü ve Paris'te konsüllük rejimini kurup Avrupa ile savaşıma başladı.⁵ 25 Haziran 1802'de ise Fransa ile Osmanlı Devleti arasında barış imzalandı.⁶

İngiltere ile Fransa arasında ise, 27 Mart 1802 tarihinde, Paris'in kuzeyinde Mans kıyılarına yakın Amiens'de bir barış antlaşması imzalandı. Ancak bu barış uzun sürmedi. 1803'ten sonra İngiltere'nin Malta adasını boşaltmaması yüzünden bu devlet ile Fransa arasında savaş durumu yeniden başladı. Üstelik İngiltere'nin yanında Rusya ve Avusturya da Fransa'ya karşı harekete geçti.⁷

Bu arada Napolyon Bonapart, 18 Mayıs 1804'te 35 yaşında kendisini Fransız imparatoru olarak ilan ettirdi ve Fransa'da konsüllük yerine imparatorluk rejimi kuruldu.⁸ Napolyon'un imparatorluğunu ilan etmesi, bu unvanın ve Fransa'nın yeni rejiminin diğer devletler tarafından tanınması meselesini de ortaya çıkardı. Zira Fransa, bu sırada İngiltere ile savaş halinde ve Rusya ile de savaşın eşiğinde idi.⁹ Tabii bu devletlerin Napolyon'un yeni unvanını tanımaları da söz konusu değildi. Osmanlı Devleti ise, kendisini yakından ilgilendirmeyen bu meseleden en çok etkilenen devletlerden birisi oldu.

Fransa'nın Yeni Rejimi ve Osmanlı Devleti'nin Tavrı

Napolyon Bonapart'ın imparatorluğu ile kardeşlerinin veyahut kardeşlerinin erkek çocuklarının veliiaht olabileceklerine dair yapılan düzenleme, Fransa Senatosu'na sunulup kabul

---

² Antlaşmanın maddeleri için bkz. Ahmed Cevdet Paşa (1309). *Tarih-i Cevdet*, C. VII., Tertib-i Cedid, İstanbul: Matbaa-i Osmaniye, s. 304-307; Nihat Erim (1953). *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri (Osmanlı İmparatorluğu Antlaşmaları)*, C. I., Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., s. 197-200. Antlaşma hakkında yapılan değerlendirmeler için bkz. Karal, 1988: s. 32-33; Fahir Armaoğlu (2003). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Ankara: TTK Yay., s. 84-85.

³ Antlaşmanın maddeleri için bkz. Cevdet Paşa, 1309: C. VII., s. 307-311; Erim, 1953: s. 201-204. Antlaşma hakkında yapılan değerlendirmeler için bkz. Karal, 1988: s. 35-36; Armaoğlu, 2003: s. 85.

⁴ Napolyon Bonapart'ın Mısır seferi, kırk elli bin kadar asker ile bir donanma kaybından başka Fransa'ya bir yarar sağlamadı. Mustafa Nuri Paşa (1980). *Netayic ül-Vukuat, Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi*, C. III-IV, Sadeleştiren Neşet Çağatay, Ankara: TTK Yay., s. 207; Abdurrahman Şeref, (1318). *Tarih-i Devlet-i Osmaniye*, C. II., İstanbul: Karabet Matbaası, s. 259.

⁵ İngiliz donanmasının Mısır'la Fransa arasındaki irtibatı kesmesi, Suriye seferinin başarısızlıkla neticelenmesi, Fransız ordusunun gittikçe erimesinden dolayı artık Mısır'da tutunmak imkânı kalmaması, büyük bir Osmanlı ordusunun yaklaşmakta olması ve nihayet Avusturyalılara karşı Fransız ordularının mağlubiyetinden dolayı "Directoire" idaresinin sarsılması, Napolyon'un kendisini İngilizlere belli etmeden iki küçük gemiyle kaçvermesinin başlıca sebepleri sayılır. İsmail Hami Danişmend (1972). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. IV., İstanbul: Türkiye Yay., s. 78.

⁶ Danişmend, 1972: s. 80; Yılmaz Öztuna (1978). *Başlangıcından Zamanımıza Kadar Büyük Türkiye Tarihi*, C. VI., İstanbul: Ötüken Yay., s. 396.

⁷ Karal, 1988: s. 47; Armaoğlu, 2003: s. 60-63.

⁸ Charles Macfarlane (1879). *Life Of Napoleon Bonaparte*, London: George Routledge And Sons, s. 242-243; John Stevens Cabot Abbott (1883). *The History Of Napoleon Bonaparte*, Vol. I., New York: Harper & Brothers Publishers, s. 440; Ida M. Tarbell (1895). *A Short Life Of Napoleon Bonaparte*, New York: S. S. McClure Limited, s. 95. Fahir Armaoğlu bu tarihi 2 Aralık 1804 olarak vermektedir. Armaoğlu, 2003: s. 62. Ancak bu tarih Napolyon Bonapart'ın imparatorluğunun ilk defa ilan edildiği değil, Paris'teki Notre Dame kilisesinde Papa'nın elinden imparatorluk tacını giydiği tarihtir. Cevdet Paşa ise bu tarihi 3 Mayıs 1804 olarak vermektedir. Bkz. Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 5.

⁹ Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 7.

edildikten sonra, Napolyon'un imparatorluğu resmen ilan edildi ve bu gelişme tüm Fransa'ya duyuruldu.¹⁰

Bu gelişmenin ardından Fransa Dışişleri Bakanı Talleyrand, Paris'te görev yapan yabancı devletlerin elçilerine birer takrir verdi. Söz konusu takrirden, Napolyon'un imparatorluğundan bahisle, yabancı devletlerde görev yapan Fransa elçilerinin ruhsatnamelerinin değiştirilerek Bonapart'ın yeni unvanını içeren ruhsatnamelerin verildiği belirtildi. Aynı şekilde yabancı devletler tarafından da, Paris'te görev yapan elçilerine Bonapart'ın unvanının tanındığına dair yeni ruhsatnameler verilmesi istendi. Yeni ruhsatnameler verilmeye kadar bu devletler ile Fransa arasındaki resmi ilişkilerin kesilmiş olduğu, ancak gayri resmi dostane ilişkilerin devam edeceği ifade edildi ve Fransa ile olan dostluklarını sürdürmek için biran önce Napolyon'un imparatorluğunun tanınması talep edildi.¹¹

Bu şekilde gerek Fransa'nın Osmanlı Devleti'nde görev yapan elçisi ve gerekse Osmanlı Devleti'nin Fransa'da bulunan elçisi tarafından sunulacak itimatnamelerde yeni ifadeler kullanılıncaya, yani Osmanlı Devleti bu yeni rejimi tanıyınca kadar Osmanlı Devleti ile Fransa'nın resmi ilişkileri bir süre kesilmiş oldu. Bununla birlikte iki devlet arasındaki ilişkiler gayri resmi şekilde devam etti.¹²

Bunun dışında Fransa'nın diğer devletlerdeki elçileri de, Napolyon'un imparatorluğunun tanınması için görev yaptıkları devletler nezdinde girişimlerde bulundular. İstanbul'daki Fransa Elçisi General Brune de, Hariciye Nezareti'ne başvurarak reisülküttap ile bir görüşme yaptı ve Napolyon'un yeni unvanından bahisle bu durumu resmen ilan ve ifade etmek için girişimlerde bulundu.¹³

Osmanlı Devleti, Fransa ile barış halinde bulunduğu için Fransa'nın imparatorluk rejimini tanıması tabii idi.¹⁴ Nitekim Osmanlı Devleti bu gelişmeden duyduğu memnuniyeti Fransa'ya bildirdi. Bununla beraber Osmanlı Devleti, Napolyon'un bu yeni unvanını hemen tanımadı.¹⁵

Osmanlı Devleti'nin Napolyon'un yeni unvanını hemen tanınamasının nedeni ise, Rusya ve İngiltere Devletlerinin bu konudaki tavırları ve Osmanlı Devleti üzerinde kurdukları baskılar oldu.¹⁶ Zira bu sırada İngiltere ile Fransa savaş halinde bulunuyordu ve Rusya da, Fransa aleyhinde harekete geçmek üzere idi.

---

¹⁰ BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), HAT (Hatt-ı Hümayun), Dosya Numarası/Gömlek Numarası 173/7491, 24 Haziran 1804 (15 Rebiülevvel 1219) tarihli yazı. 1804 Nisanı'nda Fransa Meclisi üyelerinden Mösyö Cure, I. Konsül olan Napolyon Bonapart'ın "*Fransızların imparatoru*" olarak seçilmesini teklif etti ve bu teklif Fransa Meclisi'nin biri dışında tüm üyelerinin onayı ile kabul edildi. Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 5; Ahmet Rasim (1328-1330). *Resimli ve Haritalı Osmanlı Tarihi*, C. III., İstanbul: Matbaa-i Ebuzziya, s. 1404-1405.

¹¹ BOA, HAT, 173/7491.

¹² BOA, HAT, 33/1572; HAT, 32/1501, İki ülke arasında özel surette yazışmalara ve yapılageldiği şekilde merasimlere devam edilmesi lâzım geleceğini bildiren Fransa elçisinin 21 Haziran 1804 (12 Rebiülevvel 1219) tarihli yazısı ile Osmanlı Devleti'nin itimatnamelerde kullanılacak tabirlerde yapılacak değişiklikler konusunda bir karar verilmeye kadar gayri resmi ilişkilerin sürdürüleceğine dair 27 Haziran 1804 (18 Rebiülevvel 1219) tarihli yazısı.

¹³ BOA, HAT, 32/1531; HAT, 32/1532.

¹⁴ Fransa elçisinin söz konusu müracaatı üzerine bu konuyu değerlendirmek için toplanan meşveret meclisinde, Napolyon'un imparatorluğunun tanınmasının Osmanlı Devleti'nin maslahatına aykırı bir durum teşkil etmediği, hatta cumhuriyet rejimine göre imparatorluk rejiminin daha uygun olduğu değerlendirildi. BOA, HAT, 32/1532. Üstelik bu dönemde III. Selim, Fransa'ya karşı olumlu duygular besliyor ve Rusya ile İngiltere'ye karşı Fransa'ya dayanmayıp bir zaruret olarak kabul ediyordu. Mısır seferi sonrası Napolyon Bonapart'ın III. Selim'e gönderdiği mektuplarda padişahın gönlünü alacak ve islahatçı duygularını okşayacak şekilde bir dil kullanmasının da III. Selim'in bu duygularını pekiştirici bir etkisi oldu. Karal, 1988: s. 47.

¹⁵ BOA, HAT, 32/1501.

¹⁶ Nicolae Jorja, Babıâli'nin Bonapart'ı imparator olarak tanımayı reddetmesinin ona karşı düşmanca bir tutumdan değil, Doğu imparatorluklarının mirasçısı olan Osmanlıların yeni kurulan her imparatorluğu ezelden beri kabul etmemelerinden kaynaklandığı, aksine bir hareketin ise kendi sultanlarının dünya üzerindeki konumunu zedelemiş olacağı değerlendirilmesini yapmaktadır. Nicolae Jorja (2005). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1774-1912)*, C. 5, Çeviri Nilüfer Epçeli, İstanbul: Yeditepe Yay., s. 137.

Gerçi bu konuda Fransa, Rusya'dan önce Osmanlı Devleti'ne başvurdu. Fransa'nın Napolyon'un yeni unvanının tanınması konusundaki talebine verilecek cevabın ele alındığı meşveret meclisinde de bu husus üzerinde duruldu. Zira Rusya, Osmanlı Devleti'nin müttefiki idi. 1799'da Rusya ile yapılan ittifak antlaşmasında, tarafların diğer devletler ile müzakere ve antlaşmalar yapabilecekleri, ancak bu antlaşmaların birbirlerine zarar verecek surette olmaması gerektiği ve devletlerin birbirlerinin şan, emniyet ve menfaatlerini koruyacaklarını vaat ettikleri açık bir şekilde belirtilmişti.¹⁷ Üstelik taraflardan birinin başka bir devlet ile olan muamelelerinde, müttefikinin itibarına mutabık olacak surette muhabere edilmesi hususu da yer almıştı.¹⁸ Osmanlı Devleti, daha Rusya'nın bu konudaki cevabı belli olmadan ve Osmanlı Devleti üzerindeki baskıları da başlamadan önce bu hususa riayet etmek istedi. Dolayısıyla Rusya'nın cevabı belli olmadan, Fransa elçisine bu konuda kesin bir cevap verilmedi ve verilen cevaplarda da zaman kazanılmaya çalışıldı.¹⁹

Bununla birlikte meselenin başlangıcında Fransa Elçisi Brune'ye verilen cevaplarda, Fransa'nın muhtemel tepkisini önlemek amacıyla, Rusya ile devam eden ittifak antlaşmasına ve bu nedenle Rusya Devleti'nin bu konudaki siyasi tavrının dikkate alınacağına dair herhangi bir açıklamada bulunulmamaya özen gösterildi.²⁰

Beklendiği gibi Rusya ve İngiltere Devletleri, Fransa'nın yeni rejimini tanımadıkları gibi, Mısır seferi münasebetiyle yapmış oldukları söz konusu ittifakları ileri sürerek imparatorluk rejiminin Osmanlı Devleti tarafından tanınmaması için de ayak diremeye başladılar.²¹ Bu durum ise, Osmanlı Devleti'ni oldukça sıkıntılı bir sürecin içerisine soktu.

Bu durumda Osmanlı Devleti, bir yanda yeni rejimin tanınmasını isteyen Fransa ve diğer yanda buna karşı olan ve müttefiki durumunda bulunan Rusya ve İngiltere'nin baskılarına maruz kaldı.

Rusya ve İngiltere'nin Osmanlı Devleti Üzerindeki Baskıları

Osmanlı Devleti, Rusya ve İngiltere ile arasındaki ittifak antlaşmaları olmasa, bu devletlerin tavırlarına bakmaksızın Fransa'nın yeni rejimini tanıma konusunda bir sakınca görmeyecekti.²² Zaten Rusya ve İngiltere'nin Osmanlı Devleti üzerinde kullandıkları en büyük koz da yine bu ittifak antlaşmaları oldu. Gerek Rusya ve gerekse İngiltere, Osmanlı Devleti'nin Fransa'nın yeni rejimini tanıması halinde, aralarındaki ittifak antlaşmalarını kesin olarak feshetmiş olacaklarını bildirdiler.²³

Osmanlı Devleti ise, bu tehditler karşısında Napolyon'un yeni unvanını tanıma düşüncesini hayata geçiremedi. Bunun yerine iki tarafı da kırmayacak bir formül bulmaya çalıştı. Arada kalan Osmanlı Devleti, Napolyon'un bu unvanını ne kesin olarak reddetme, ne de açıkça kabul etmekten ise, devletlerin tepkilerini en aza indirecek ve iki tarafa da hoş görünecek ara bir yol izlemek istedi.²⁴

¹⁷ BOA, HAT, 32/1532.

¹⁸ BOA, HAT, 32/1534.

¹⁹ BOA, HAT, 32/1532; HAT, 35/1770. Osmanlı Devleti tarafından Fransa elçisine verilen cevap yazısında, Bonapart'ın imparatorluğu konusunda herhangi bir taahhüd ifadesi yer almadı. Bunun üzerine Fransa Elçiliği, bu hususu belirterek, bu konuda Osmanlı Devleti'ne Bonapart tarafından yazı gönderilmesinin gerekip gerekmediğini sordu. Bu soruya karşı bir süre cevap verilmedi. Bunun üzerine Fransa tercümanı yeniden bu konuda girişimlerde bulundu. Buna karşı verilen cevapta ise, daha önce verilen yazıda bu gelişmeden duyulan memnuniyetin belirtildiği ve bu durumun da Osmanlı Devleti'nin iyi niyetini yeterince gösterdiği ifade edildi.

²⁰ BOA, HAT, 35/1771.

²¹ Başlangıçta Rusya Devleti, bu konudaki kararı netleşmeden, Osmanlı Devleti'nin Fransa'nın talebine olumlu cevap vermemesini istedi. BOA, 1417/57933. Akabinde Rusya elçisi tarafından Hariciye Nezareti'ne verilen takirde, tüm denizlere hâkim olan İngiltere Devleti'nin donanması ile Osmanlı denizlerini korumaya muktedir olduğu ve Rusya Devleti'nin ise yakın komşusu ve sınırdaşı olarak Osmanlı memleketlerini koruyabileceği vurgulanarak Napolyon'un yeni unvanının Osmanlı Devleti tarafından tanınmaması ve bu konuda verilecek kararın da kati ve sarıh bir surette bildirilmesi istendi. BOA, HAT, 33/1582.

²² BOA, HAT, 32/1534.

²³ BOA, HAT, 32/1534; HAT, 31/1481.

²⁴ BOA, HAT, 32/1534.

Bu düşünce doğrultusunda, Fransa Elçisi Brune'nin taleplerine karşı geçici ve oyalayıcı cevaplar verildi ve bu şekilde en azından birkaç ay zaman kazanılmaya çalışıldı. Osmanlı Devleti'nin böyle bir yol seçmesindeki amacı, bu süre zarfında ya Rusya ile bu konuda uyuşup anlaşma imkânını temin etmek, ya da en azından Avrupa'nın şartlarının değişmesini bekleyerek yeni şartlara göre bir tavır sergilemek istemesi idi.²⁵ Bu şekilde her iki tarafın Osmanlı Devleti aleyhindeki muhtemel tavır ve hareketlerinden sakınılmak istendi. Ancak bir taraftan Fransa'nın, bir taraftan da Rusya ve İngiltere'nin baskıları bu doğrultuda bir politikaya izin vermedi.²⁶

Bu defa Osmanlı Devleti, Napolyon'un imparator unvanının diğer Hıristiyan devletler tarafından tanınması halinde kendisinin de tasdik etmekte tereddüt etmeyeceğini açıkladı. Bu durum Fransa Elçisi General Brune'ye bildirildi. Ayrıca General Brune'nin bu kararı farklı şekilde Paris'e yansıtması ihtimaline karşı, Osmanlı Elçisi Mehmed Said Halet Efendi²⁷, Fransa Dışişleri Bakanı Talleyrand ile 1804 Ağustosunun sonlarına doğru bir görüşme yaptı ve bu kararı kendisine aktardı. Yapılan görüşmede Halet Efendi, Osmanlı Devleti'nin Napolyon'un imparatorluğundan duyduğu memnuniyeti dile getirdikten sonra, bu konunun Avrupa'da karar bulmaya muhtaç olduğunu, Avrupalı devletler arasında bu konuda karar verildikten sonra Osmanlı Devleti'nin de Napolyon'un unvanını tasdik etmede asla tereddüt etmeyeceğini ifade etti.²⁸

Aslında bu süreçte Prusya, İspanya ve Portekiz gibi Avrupalı devletler, Napolyon'un yeni unvanını bir süre sonra tanıdılar.²⁹ Napolyon'un, Avusturya hükümdarını "*Avusturya imparatoru*" olarak tanınması şartı ile Avusturya da Napolyon'un imparatorluğunu tanıdı.³⁰ Büyük devletler içerisinde Napolyon'un unvanını tanımayan sadece Rusya ve İngiltere Devletleri kaldı.

Napolyon ise, bu tarihlerde Rusya ile olan ilişkilerini düzeltmeye çalıştı. Bunun için Fransa'daki Prusya Elçisi Lucchesini'yi de aracı olarak kullanmak istedi. Ancak Rusya, Napolyon Bonapart'ın imparatorluk unvanını tanımadı. Bu konuda Rusya'nın niyetini soran Fransa elçisine, I. Petro'nun imparatorluğunun tanınması konusunda Fransa Devleti'nin otuz sene kadar tereddüt etmiş olduğu, buna kıyasla Rusya'nın şimdi bu konuyu mütalaa etmeye bol bol zamanı bulunduğu ve Rusya ile Fransa'nın arası tam olarak düzelineye kadar da Rusya'nın Napolyon'un imparatorluk unvanını tanımayı erteleyeceği cevabı verildi. Bunun üzerine Fransa elçisi Petersburg'tan ayrıldı ve yerine başkâtibini maslahatgüzar olarak bıraktı.³¹

Osmanlı Devleti'nin, diğer devletler tarafından tanınma şartını kabul etmeyen Fransa ise, Napolyon'un imparator unvanının ve yeni rejimin tanınması için Osmanlı Devleti

²⁵ BOA, HAT, 31/1494; HAT, 32/1534.

²⁶ BOA, HAT, 32/1534.

²⁷ Halet Efendi'nin Paris elçiliği hakkında geniş bilgi için bkz. Enver Ziya Karal (1940). *Halet Efendi'nin Paris Büyük Elçiliği (1802-1806)*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

²⁸ BOA, HAT, 137/5616-C, Osmanlı Devleti'nin Fransa Elçisi Halet Efendi tarafından gönderilen 1 Eylül 1804 (25 Cemaziyevvel 1219) tarihli yazı; Karal, 1940: s. 71; Ercümen Kuran (1988). *Avrupa'da Osmanlı İkamet Elçiliklerinin Kuruluşu ve İlk Elçilerin Siyasi Faaliyetleri 1793-1821*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., s. 50.

²⁹ BOA, HAT, 32/1534; HAT, 170/7224; HAT 174/7512/E; HAT 170/7240; HAT, 170/7242.

³⁰ Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 5. Avusturya Devleti, ilk başta Fransa'nın yeni rejimini tanımadı ve bir süre tanıma işini geciktirdi. Bunun en önemli nedeni ise, Napolyon'un İtalya'yı Fransa'ya bağlaması oldu. Ancak Fransa'nın baskıları karşısında Avusturya da Napolyon'un unvanını tanımak durumunda kaldı. Rusya Devleti ise, bu gelişme karşısında Avusturya'ya tepki gösterdi. BOA, HAT, 173/7495/B; HAT, 171/7316; HAT, 174/7507/A; HAT, 170/7274. Avusturya hükümdarının imparator unvanını kullanmaya başlamasının akabinde İstanbul'daki Avusturya elçisi, bu unvanın tanınmasını talep etti. Buna karşılık verilen cevapta, bu konunun Bonapart'ın imparator unvanını almasından doğduğu, Bonapart'ın imparatorluğunun ise henüz Osmanlı Devleti tarafından tasdik edilmediği, onunkinin tanınması halinde bu isteğin de kabul edilebileceği cevabı verildi. Bununla birlikte kısa bir süre sonra Babıâli tarafından Avusturya Devleti'nin bu yeni rejimi tasdik ve tebrik edildi. Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 8, 12.

³¹ BOA, HAT 170/7240; HAT 173/7485/A. Rusya Senato'su, 22 Kasım 1721 tarihinde "*Bütün Rusya İmparatoru*", "*Vatanın Babası*" ve "*Büyük*" unvanlarını I. Petro'ya vermiş ve Rusya İmparatorluğu'nun ilanı, Petersburg'da ve Moskova'da yapılan büyük şenliklerle kutlanmıştır. Akdes Nimet Kurat (2010). *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Ankara: TTK Yay., s. 262.

nezdindeki ısrarlarını artırarak sürdürdü. İstanbul'daki Fransa Elçisi Brune, bu konudaki cevabın biran önce verilmesi için Babiâli nezdinde birçok girişimlerde bulundu.³²

Buna karşılık Rusya ve İngiltere Devletleri, Osmanlı Devleti ile devam eden ittifaklarını bitirecekleri ve bunun için de elçilerine yetki verecekleri tehditlerine devam ettiler.³³ Rusya, Napolyon'un yeni unvanının tanınması halinde Fransa'nın, İspanya'dan yirmi otuz bin kese yardım talep etmesine benzer şekilde, Osmanlı Devleti'nden de türlü türlü isteklerde bulunacağını ve sonunda bu isteklerin altından kalkılmaz bir hal alacağını iddia etti. Bu şekilde Fransa'nın, hem Osmanlı Devleti'ni müttefiklerinden ayırarak amacına ulaşmış olacağını, hem de Osmanlı Devleti'nin başına yeni sıkıntılar açacağını ileri sürdü.³⁴

Bu baskılar karşısında III. Selim toplanan encümen-i meşveretten, Osmanlı Devleti açısından hangi tarafın seçilmesinin daha uygun olduğunun belirlenmesini ve mümkünse bu soruna iki tarafı da kırmayacak bir çözümün bulunmasını istedi.³⁵

Encümen-i meşverette yapılan değerlendirmelerde ise, taraflardan birinin seçilmesi durumunda meydana gelebilecek sakınca ve zararlar ortaya konuldu ve neticede müttefik bulunulan Rusya ve İngiltere'nin feda edilmemesi gerektiği görüşü ağır bastı. Üstelik taraflardan birisinin seçilmesinin, diğer taraf ile ilişkilerin kesilmesi anlamına gelmeyeceği ve Fransa'ya Napolyon'un unvanının tanınmadığı şeklinde hemen kesin bir cevap verilmesinin de gerekmediği vurgulandı. Bu şekilde yine ara bir çözüm yolu tespit edildi. Buna göre, Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki ittifakın tabii bir gereği olarak bu konunun Rusya Çarı ile görüşülmesinin gerekli olduğu şeklinde Fransa elçisine cevap verilmesine, ancak bu hususun da mümkün olduğu kadar Fransa'yı rahatsız etmeyecek şekilde ve Fransa ile olan dostane ilişkilere vurgu yapılarak bildirilmesine karar verildi. Buna karşılık Rusya'ya, Napolyon'un imparatorluğunun kabul edilmesinin gerekliliğinin anlatılması ve bu konuda Rusya'nın olur ve onayının alınmasına çalışılması uygun görüldü.³⁶

Alınan bu karar doğrultusunda Fransa elçisine verilen cevapta, Osmanlı Devleti'nin Rusya ile bu konuda görüşmesinin ittifakın bir gereği olduğu bildirildi. Ayrıca bu durumun, Osmanlı Devleti'nin bu konudaki kararını Rusya'nın tasdik etmesi anlamını taşımadığı da özellikle vurgulandı.³⁷

Fransa'nın biran önce bir karar verilmesi yönündeki isteğini karşılamak ve işi hızlandırmak amacıyla da, Rus baştercümanı Babiâli'ye çağrıldı. Kendisine yapılan açıklamada, Osmanlı Hükümeti'nin bu müracaatının Rusya'nın hatırını gözetmek için yapıldığı, yoksa Rusya ile olan ittifakın imparatorluk meselesi ile alakası olmadığı belirtildi. Osmanlı Devleti'nin Napolyon'un imparatorluk unvanını tanıma konusundaki isteğine Rusya tarafından karşı çıkılması durumunda ise, neticesinin Osmanlı Devleti'ni boş yere sıkıntılı bir duruma sokmaktan ve hatta Fransa ile savaşmasına yol açmaktan ibaret bulunacağı ifade edildi.³⁸

Rus baştercümanı ise, imparatorluk unvanının reddedilmesi halinde Fransa'nın Osmanlı Devleti'ne savaş açacağı sözüne karşı çıktı ve böyle bir ihtimalin olmadığını ileri sürdü. Buna karşılık kendisine, Fransa Elçisi Brune'nin açıkça savaş ilanından bahsettiği, bu sözler "*ayak patirtisi*" olarak addedilse bile, Osmanlı Elçisi Halet Efendi'nin de aynı yönde bilgiler gönderdiği belirtildi ve bir tek kelime için Osmanlı Devleti'ni savaşa sürüklemenin

³² BOA, HAT, 32/1534. Aslında Elçi Brune'nin asıl görevi, ne yapıp yapıp Osmanlı Devleti ile İngiltere'nin ve Rusya'nın, hiç değilse bunlardan birinin arasını açmak için mümkün olan her çareye başvurmaktır. Bonapart'ın imparatorluğunu Babiâli'ye tasdik ettirmekle hem Bonapart'ı memnun etmiş, hem de Osmanlı Devleti ile İngiltere'nin, değilse bile Rusya'nın arasının açılmasına yol açmış olacaktır. Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 5.

³³ BOA, HAT, 32/1534; HAT, 260/14976, Rusya elçisi tarafından Babiâli'ye verilen takrir.

³⁴ BOA, HAT, 168/7139.

³⁵ BOA, HAT, 32/1534.

³⁶ BOA, HAT, 32/1534.

³⁷ BOA, HAT, 31/1456.

³⁸ BOA, HAT, 31/1456; HAT, 31/1480.

Rusya Devleti'ne yakışmayacağı vurgulandı. Bu sözler karşısında Rus baştercümanı, uygun bir çözüm bulmaya çalışacağını vaat ederek Babiâli'den ayrıldı.³⁹

Arkasından yapılan gayri resmi bir görüşmede Rus Elçisi İtalinski de, Fransa'nın bu meseleden dolayı Osmanlı Devleti'ne karşı savaş açamayacağını iddia etti. Bunun yanında, Osmanlı Devleti'nin bir müttefikinin Fransa ile muharip ve diğerinin de muharip gibi olduğunu söyleyen İtalinski, asıl önemli noktanın burası olduğunu öne sürdü. Bununla birlikte İtalinski, *"Rusya Devleti'nin Fransa'dan talep ettiği ve Osmanlı Devleti'ni de yakından ilgilendiren, Napoli ve İtalya sahillerinde bulunan Fransız askerinin huduttan kaldırılması gibi bazı şartların Fransa tarafından yerine getirmesi halinde, Bonapart'ın imparatorluğunu Rusya Devleti kabul etmez demem."* şeklinde bir ifadede de bulundu.⁴⁰

Rus elçisinin sözleri bu meselede açık bir kapı bıraksa da, Rusya, uzunca bir süre Napolyon'un yeni unvanını tanımadı ve Osmanlı Devleti'nin de tanımaması için baskı yapmaya devam etti.

Bir başka görüşmede Rusya Elçisi İtalinski, Osmanlı Devleti ile Rusya ve İngiltere Devletleri arasındaki ittifakı yeniden hatırlatarak, Bonapart'ın yeni unvanının tanınmaması isteğini tekrarladı ve Osmanlı Devleti'ne herhangi bir saldırı olması durumunda Rusya'nın bu ittifak nedeniyle yardım edip Osmanlı Devleti'ni korumaya hazır ve amade olduğunu belirtti. Buna karşılık, Rusya Devleti'nin rızası alınmadan Osmanlı Devleti tarafından Bonapart'ın imparatorluğunun şimdi veya belli bir süre sonra, tamamen veyahut kısmen tasdik edileceğinin Fransa Devleti'ne bildirilmesi halinde, Rusya imparatorunun bu durumu infial ile müşahade edeceğini ve kendi şan ve itibarının zedelenmesine neden olacak bir gelişme olarak değerlendireceğini ifade etti.⁴¹

Diğer taraftan Fransa Elçisi Brune, ittifakın gereği olarak Rusya ile görüşülmesinin tabii olduğu şeklindeki cevaptan memnun olmadı. Bonapart'ın imparatorluğunun tasdik edilip edilmemesi konusunda öncelikle Rusya'nın onayının alınmaya çalışılmasının Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığını şaibeli gösterdiğini iddia eden Brune, biran önce Napolyon'un yeni unvanının tanınmasını istedi ve aksi takdirde İstanbul'u terk edip Fransa'ya döneceği tehdidinde bulunmaya başladı.⁴²

Osmanlı Devleti, bir taraftan Fransa'ya, Bonapart'ın imparatorluğunu tasdik etme konusunda Rusya Devleti'yle aralarındaki ittifak gereği görüşülmesinin doğal olduğunu anlatmaya çalışırken, diğer taraftan da Rusya'ya, Fransa İmparatorluğu'nun tasdik edilmemesi halinde Osmanlı Devleti'nin bundan ne gibi zararlar görebileceğini açıklamaya çalıştı. Ancak Fransa'nın bir an önce Napolyon'un imparatorluk unvanının tasdik edilmesini isteyip, bu işin uzatılmasından dolayı duyduğu rahatsızlığı dile getirmesi ve Brune'nin de İstanbul'u terk edeceği tehditlerine başlaması, buna karşılık Rusya ve İngiltere'nin imparatorluğunun tanınmasına kesinlikle rıza göstermeyeceklerini bildirmeleri, Osmanlı Devleti'ni oldukça zor bir durumda bıraktı. Devletlerin bu tavırları karşısında III. Selim'in emri ile oluşturulan encümeninde bu mesele yeniden ayrıntılı olarak ele alındı ve uygun bir yol bulunmasına çalışıldı.⁴³

Burada yapılan müzakerede, Napolyon'un imparatorluk unvanının tanınması meselesi ortaya çıktığı andan itibaren gerek Fransa, gerekse Rusya ve İngiltere ile yapılan resmi ve gayri resmi görüşmeler ortaya konularak, Fransa'nın, Osmanlı Devleti ile Rusya ve İngiltere'nin arasını açmaya, Rusya ile İngiltere'nin ise, Osmanlı Devleti ile Fransa'nın ilişkilerini bozmaya çalıştığı ve aslında bu devletlerin gerçekte Osmanlı Devleti'ne dost görünen düşmanlar oldukları belirtildi. Yapılan değerlendirmede, bu meselede orta yollu bir politika takip edilmeye çalışıldığı, ancak iki tarafın elçilerine söylenmedik söz ve gösterilmedik delil kalmamasına

³⁹ BOA, HAT, 31/1456; HAT, 31/1480.

⁴⁰ BOA, HAT, 31/1480.

⁴¹ BOA, HAT, 33/1586, Rusya elçisinin verdiği takrir.

⁴² BOA, HAT, 139/5735.

⁴³ BOA, HAT, 31/1441; HAT, 31/1443.

rağmen, ne Rusya ile İngiltere'nin Osmanlı Devleti tarafından Fransa İmparatorluğu'nun tanınmasına razı oldukları ve ne de Fransa elçisinin biraz zaman tanımaya rıza gösterdiği ifade edildi.⁴⁴

Gerçekten de Osmanlı Devleti, meselenin bu şekilde düğümlenmesi ve ara bir yol takip etmenin mümkün olmaması nedeniyle iki taraftan birini seçmeye mecbur kaldı. Bu durumda Osmanlı Devleti, "ehven-i şer"i belirlemeye çalıştı. Osmanlı Devleti, bir tarafta yanı başında emelleri belli⁴⁵ güçlü bir düşman olarak duran Rusya ve onun yanında Akdeniz'de üstünlüğü ortada olan İngiltere, diğer tarafta ise yakın zamanda Mısır'a saldırmış olan Fransa'dan birini seçmek durumunda idi. Buradaki en önemli nokta ise, taraflardan birinin seçilmesi durumunda, diğer tarafın göstereceği tepkinin boyutu oldu. Osmanlı Devleti'nin endişelerinden bir tanesi, Fransa'nın seçilmesi durumunda Rusya'nın harekete geçmesi ve Arnavutluk ile Mora taraflarına sarkıntılık etme ihtimali idi. Bir başka endişe kaynağı ise, İngiltere'nin, "Fransa'nın Mısır'a saldıracağını tahkik eyledik. Bizim Hindistan ile olan ilgimiz nedeniyle burayı muhafazaya mecburuz." gibi bir bahane ile Mısır'ı işgal etmesi tehlikesi oldu. Buna karşılık bu devletlerin tarafının tutulması durumunda, Fransa elçisinin İstanbul'u terk edecek olması ve böyle bir durumda ise, bunu nefesine yediremeyen Napolyon'un Osmanlı Devleti'ne savaş açmaya karar verme ihtimali söz konusu idi. Ancak Fransız elçisinin İstanbul'u terk etmesi durumunda, maslahatgüzarın İstanbul'da bırakılacak olması bu ihtimalin zayıflığına yorumlandı.⁴⁶

Bu meselenin ele alındığı söz konusu encümende, Fransa'ya karşı yalnız Rusya, ya da yalnız İngiltere'nin tercih edilmesinin mevzubahis olmadığı, ikisinin birden müttefik olarak bir tarafta yer aldıkları, bunun yanında Fransa'nın yakın zamanda yaptıklarının da ortada olduğu dile getirildi.⁴⁷

Üstelik Rusya Devleti, imparatorluğun tanınmaması halinde Napolyon'un savaş açabileceği endişelerini gidermek için Osmanlı Devleti'ne her türlü garantiyi verdi. Rus Elçisi İtalinski, Fransa'nın içinde bulunduğu sıkıntılı durumlardan bahisle, Fransa'nın Osmanlı Devleti aleyhinde büyük miktarda asker tertibinin mümkün olamayacağını ileri sürdü.⁴⁸ Buna karşılık Osmanlı Devleti, Fransa'nın hâlihazırda altı yüz bin askeri bulunduğunu, Napolyon Bonapart'ın bugüne kadar yaptıkları meydanda iken ve malum olan gururuna da bakılarak, elçisinin İstanbul'dan ayrılmasını gururuna yediremeyen Napolyon'un, yüz bin askerle Avusturya içinden Osmanlı sınırına saldırmasının muhtemel olduğunu belirtti. Bu durumda, Osmanlı Devleti'ni sırf imparatorluk lafzını tasdik etmemek için böyle bir savaşa sürüklemenin, Osmanlı'nın müttefiki olan Rusya Devleti'ne yakışmayacağı ve bu durumun ittifak şartlarına da uygun olmadığı ifade edildi.⁴⁹

Fransa'nın Avusturya topraklarından geçerek Osmanlı topraklarına saldırma ihtimaline karşı ise Rus elçisi, bu duruma her şeyden önce Avusturya Devleti'nin rıza göstermesi gerektiğini, bunun ise söz konusu olmadığını söyledi. Bunun dışında Fransa'nın Mora ve Arnavutluk taraflarına saldırması gibi bir tehlikenin, Korfu'da bulunan Rus askerinin mevcudiyeti ve Akdeniz'de dolaşan İngiliz donanması dolayısıyla mümkün olmadığını da iddia etti.⁵⁰

Rus elçisinin, Avusturya'nın Fransız askerinin kendi topraklarından geçmesine izin vermeyeceği şeklindeki sözlerine karşılık, Avusturya Devleti'nin böyle bir kararının Fransa ile savaşa yol açacağı, hâlbuki Avusturya'nın Fransa ile savaşmaya gücü yetse, her şeyden evvel Napolyon'un imparatorluğunu tasdik etmeyeceği vurgulandı. Bu durumda Rusya'nın bu

⁴⁴ BOA, HAT, 31/1443.

⁴⁵ Bu sırada Rusya, henüz Cezair-i Seb'a'yı (Yedi Ada) boşaltmadığı gibi, Osmanlı Devleti'nin Hıristiyan tebaası hakkındaki politikaları da ortada idi. Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 7.

⁴⁶ BOA, HAT, 31/1443.

⁴⁷ BOA, HAT, 31/1443.

⁴⁸ BOA, HAT, 32/1514, Rusya Dışişleri Bakanlığı tarafından gönderilen ve Rusya tercümanının kendi el yazısıyla takdim ettiği yazı.

⁴⁹ BOA, HAT, 31/1481.

⁵⁰ BOA, HAT, 32/1514.

konudaki ısrarlarının ve Osmanlı Devleti'ne Fransa ile savaşmayı teklif etmesinin müttefikine yaraysır bir muamele olmadığı tekrar ifade edildi.⁵¹

Rusya ise, Fransa'nın Osmanlı Devleti'ne saldırma tehlikesi olmadığını iddia etmekle birlikte, böyle bir ihtimalin gerçekleşmesi durumunda derhal yardıma geleceğine dair garanti de verdi. Ayrıca Rusya, Osmanlı Devleti'nin Fransa elçisinin İstanbul'u terk etmesinin savaşa yol açma endişesine karşılık ise, Petersburg'da bulunan Fransız maslahatgüzarnın kendileri tarafından gönderilmesini örnek olarak gösterdi. Rusya, böyle bir durumun Fransa'nın Osmanlı Devleti'ne savaş açacağı anlamına gelmediğini, zaten Fransa maslahatgüzarnın da İstanbul'da kalacağını belirterek Osmanlı Devleti'ni bu konuda ikna etmeye çalıştı.⁵²

Bu durumda Osmanlı Devleti, Fransa ile arasında hâlihazırda herhangi önemli bir problem bulunmamasına rağmen, müttefik bulunan Rusya ve İngiltere'nin Osmanlı Devleti'nin başına önemli bir sorun çıkarma ihtimallerine karşı, ehven-i şer olarak bu devletlerin tarafını seçti. Bununla birlikte Fransa elçisine de soğuk muamelede bulunulmayıp, yine dostluk gösterilmesine karar verildi.⁵³ Tabii bu durum, en çok Rusya ve İngiltere'yi memnun etti. I. Aleksandr, bu durumdan duyduğu memnuniyeti Rus Elçisi İtalinski aracılığıyla Babiâli'ye bildirdi.⁵⁴

Fransa'nın Tavrı

Osmanlı Devleti'nin, Rusya ve İngiltere'nin tarafını seçmesi ve ancak Rusya Devleti'nin Fransa'nın yeni rejimini tasdik etmesinden sonra kendisinin de tanıyacağını beyan etmesi, Napolyon Bonapart'ı oldukça rahatsız etti.⁵⁵ Üstelik Napolyon'un taç giyme töreni de giderek yaklaşmakta idi.

Fransa Dışişleri Bakanı Talleyrand, Osmanlı Büyükelçisi Halet Efendi ile yaptığı görüşmede, Osmanlı Devleti'nin kararını öğrenen Napolyon Bonapart'ın bu durumdan duyduğu rahatsızlığı dile getirdikten sonra kendisinin şu sözlerini aktardı: *"Osmanlı Devleti, Rusya'dan daha güçlü bir devlettir. Zira Mısır'da Fransa'ya yaptıklarını gördüm. Yüz Osmanlı askeri, bin düzenli askeri bozar idi. Böyle iken, bu şanı bir kuruntuya telef edip Rusya'ya bu derece itaat etmenin manası nedir? Tarafımızdan bu zamana kadar dostane olarak yapılan ihbar ve bildirimler asla etki etmemiş ve bu şekilde Osmanlı Devleti bizim dostluğumuzu anlamamıştır. Biz, Osmanlı Devleti'ni başlı başına bir devlet olarak biliyoruz. Onlar ise, Rusya'nın maslahatını düşünüp, kendi şanlarını mülahaza etmiyorlar. Bu kadar yüz seneden beri Fransa ile olan dostluğu bir kuru vehme feda ederler."*⁵⁶

Talleyrand'ın bu açıklamalarına karşılık Halet Efendi, eğer Bourbon hanedanı için *"padişah"* ifadesinin yazılması istenirse hemen yazılabileceğini, zira Fransa'nın idare şeklinin cumhuriyet olmasından ise, bu yeni idare şeklinin Osmanlı Devleti'nin iç ve dış çıkarları açısından daha uygun olduğunu belirtti. Ancak imparator unvanının yalnız Osmanlı Devleti tarafından tasdik edilmesinin yeterli olmadığını, zira bu unvanı özellikle açık bir şekilde kullanan devletin Rusya olduğunu ifade etti. Bu nedenle bu unvanın Rusya tarafından tasdik edilmesi gerektiğini ve Rusya'nın kabul etmesi durumunda, Osmanlı Devleti'nin bu unvanı kabul ve tasdik etmekte tereddüt göstermeyeceğini beyan etti.⁵⁷

Osmanlı Devleti'nin bu cevabı karşısında Napolyon Bonapart, Babiâli'den üç güne kadar kendisinin bu unvanının tanındığına dair bir tasdikname verilmemesi halinde İstanbul'dan ayrılıp Paris'e dönmesi için General Brune'ye talimat verdi.⁵⁸

⁵¹ BOA, HAT, 31/1481.

⁵² BOA, HAT, 32/1514.

⁵³ BOA, HAT, 31/1443.

⁵⁴ BOA, HAT, 33/1595, Çar I. Aleksandr tarafından İstanbul'daki Rus elçisine gönderilen yazı.

⁵⁵ BOA, HAT, 137/5616/E, Osmanlı Büyükelçisi Halet Efendi'nin Fransa Dışişleri Bakanı Talleyrand ile yaptığı görüşmeye dair 3 Kasım 1804 (29 Recep 1219) tarihli yazı.

⁵⁶ BOA, HAT, 137/5616/E.

⁵⁷ BOA, HAT, 137/5616/E.

⁵⁸ BOA, HAT, 139/5734; HAT, 137/5616/E.

Bu gelişme karşısında Osmanlı Devleti, Napolyon'un imparatorluğunu tanıma konusunda bir tereddüdü olmadığını, kendisinin tasdik etmesi meselesinin de kesinlikle Rusya'nın iznine bağlı bulunmadığını ve kendi maslahatına uygun bir şekilde zamanı geldiğinde bu unvanı tasdik edeceğini resmen taahhüd ettiğini bildirdi. Bu konudaki tehirin, daha önce de Fransız Elçisi General Brune'ye pek çok kereler açıklandığı gibi, Rusya ve İngiltere'nin bu husustaki ısrarlarından ve Osmanlı Devleti'nin Fransa'nın yeni rejimini tanıması halinde, aradaki ittifak antlaşmalarını feshedecekleri tehditlerinden kaynaklandığı belirtildi. Hatta bu devletlerin, böyle bir gelişmenin savaşa bile yol açabileceği tehdidinde buldukları⁵⁹, Osmanlı Devleti'nin ise bu şartlar altında tanıma işini ertelemeye mecbur olduğu anlatılmaya çalışıldı. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin, Fransa Devleti'ni halis ve sadık dostu olarak bildiği ve Fransa'nın dost bir devlet olarak, Osmanlı Devleti'nin kötü bir duruma düşmesini istemeyeceği vurgulandı⁶⁰ ve elçinin İstanbul'u terk etmesi kararından vazgeçilmesi istendi.⁶¹

Aslında Osmanlı Devleti, Fransız Elçisi Brune'nin bu yöndeki baskıları karşısında daha önce de pek çok defa benzer açıklamalarda bulunmuş ve reisülküttap da kendisiyle pek çok defa görüşmüştü. Bu görüşmelerde, Fransa Devleti'nin Osmanlı Devleti ile olan dostluğuna vurgu yapılmış, ancak Rusya ve İngiltere'nin baskıları karşısında imparatorluğun tasdik edilmesinin ertelendiğinden bahsedilmişti. Şimdi ise, imparatorluk rejiminin tasdik edilmesi konusunda katiyen tereddüt edilmediği resmen ve yazılı olarak taahhüd edildi ve bu durumun da, Napolyon'un unvanının Osmanlı Devleti tarafından şimdiden tasdik edilmiş gibi kabul edilmesi gerektiği, sadece bu durumun ilan edilmesinin uygun bir zamana bırakıldığı ifade edildi. Ayrıca bu konuda, Rusya'nın ve İngiltere'nin kışkırtıcı açıklamalarına bakılmaması gerektiği de özellikle belirtildi.⁶²

Osmanlı Devleti, Fransa'nın elçisini geri çekmesine engel olabilmek için bir taraftan yeni rejimi yakında tanıyacağına dair garanti verirken, diğer taraftan da Fransa'yı ikna edebilmek için Prusya'nın aracılığından yararlanmak istedi.⁶³ Prusya'nın Paris Elçisi Lucchesini ile birlikte hareket eden Osmanlı Büyükelçisi Halet Efendi, Fransa Dışişleri Bakanı Talleyrand ile bir kez daha görüşüp Osmanlı Devleti'nin söz konusu teminatını açıkladı.⁶⁴ Akabinde Prusya Elçisi Lucchesini de, Talleyrand ile bir görüşme yaptı. Söz konusu görüşmede, Osmanlı Devleti'nin Fransa ile olan dostluğunu korumaya son derece önem verdiğiinden bahseden Lucchesini, Osmanlı Devleti'nin bu konuda kesin cevap vermemekle birlikte, Napolyon'un imparatorluğunu ilan etmesinden dolayı memnuniyetini alenen açıkladığını ifade etti.⁶⁵

Ancak gerek Osmanlı Devleti'nin bu açıklamaları ve girişimleri ve gerekse Prusya elçisinin sözleri Napolyon'u ikna etmeye yetmedi. Biran önce ve alenen imparatorluk unvanının tanınmasını isteyen Napolyon, Osmanlı Devleti'nin verdiği teminatı yeterli görmedi. Fransız Elçisi Brune, Napolyon'un emriyle 18 Aralık'ta İstanbul'u terk edip Paris'e döndü.⁶⁶ Yerine ise başkâtibi Ruffin'i maslahatgüzar olarak bıraktı.⁶⁷

⁵⁹ Gerçekten de bu sırada Rusya ve İngiltere Devletleri, tehdidin boyutunu oldukça ileri götürdüler. Rus elçisi, "Osmanlı Devleti, Napolyon'un imparatorluğunu tasdik ederse Rusya ile devam eden ittifakı feshetmiş olur. Bu durumda da bize karşı harp ilan etmiş gibi olur. Sonrasını düşünsün!" şeklinde sözler saffetti. Rus elçisi bu tehditlerde bulunurken, bu konuda devleti tarafından açık ve kati olarak görevlendirildiğine dair Rusya Devleti'nden gelen resmi yazıyı da Babiâli'ye ibraz etti. 137/5616/G, 26 Aralık 1804 (23 Ramazan 1219) tarihli yazı.

⁶⁰ Bu konuda yapılan değerlendirmede, Osmanlı Devleti'nin Napolyon'un unvanını tanıması durumunda, Rusya ve İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ne karşı savaş açıp Rusya'nın Karadeniz Boğazı'na, İngiltere'nin ise Mısır'a saldırma ihtimalleri hatırlatılarak, Fransa'nın Osmanlı Devleti'ni böyle bir durumun içine düşürmek isteyip istemeyeceği ifade edildi. 137/5616/G.

⁶¹ BOA, HAT, 140/5816/A; HAT, 137/5616/G.

⁶² BOA, HAT, 143/5957; HAT, 140/5816/A; HAT, 137/5616/G.

⁶³ BOA, HAT, 31/1485; HAT, 138/5722; HAT, 140/5816/A; 137/5616/G.

⁶⁴ BOA, HAT, 173/7456; HAT, 1279/49587; HAT, 1279/49588.

⁶⁵ BOA, HAT, 138/5715/A.

⁶⁶ BOA, HAT, 173/7456; Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 8; Jorga, 2005: s. 137.

⁶⁷ BOA, HAT, 31/1443. Fransız Elçisi Brune'nin İstanbul'dan ayrılmasının akabinde reisülküttap efendi, Fransa maslahatgüzarı ile bir görüşme yaptı. Söz konusu görüşmede, Osmanlı Devleti'nin Napolyon'un imparatorluğunu

Üstelik Talleyrand, Osmanlı Elçisi Halet Efendi'ye, bundan sonra elçi olarak görülmeyeceğini, ancak isterse herhangi bir yabancı gibi Paris'te oturabileceğini bildirdi.⁶⁸

Fransa Elçisi Brune'nin İstanbul'u terk etmesi ve Halet Efendi'nin de artık elçi olarak tanınmadığının bildirilmesi, Osmanlı Devleti ile Fransa arasındaki siyasi münasebetlerin önemli bir darbe aldığı anlamına gelmekte idi. Bu durum ise, en fazla Rusya ve İngiltere'nin işine geldi. Ruslar ve İngilizler, Fransa elçisinin İstanbul'dan gidişini bir siyaset zaferi olarak gördüler.⁶⁹

Bu şekilde Osmanlı Devleti, Napolyon'un unvanını alenen tanıyarak sınır komşusu ve önemli bir hasmı olan Rusya'nın galeyanını üzerine çekmek yerine, Fransa ile olan ilişkilerini bozmayı göze aldı.

Napolyon Bonapart ise, 2 Aralık 1804 tarihinde Paris'teki Notre Dame kilisesinde düzenlenen büyük bir törende, Papa VII. Pius'un elinden imparatorluk tacını giydi.⁷⁰ Ayrıca 26 Mayıs 1805'te Milano Katedrali'nde yapılan bir tören ile de "*İtalya Kralı*" olarak ilan edildi.⁷¹

Osmanlı Devleti'nin Rusya İle İttifak Antlaşmasını Yenilemesi

1805 yılı başlarında Rusya, 1799 senesinde yapılan 8 yıllık ittifakın devam ettirilmesi konusunda da talepte bulunmaya başladı.⁷² Rusya Devleti'nin bu talebi karşısında cevap vermek üzere toplanan meşveret meclisinde yapılan uzun değerlendirmelerin akabinde, bu şartlar altında ittifakın devam ettirilmesinin Osmanlı Devleti'nin çıkarları açısından daha uygun olduğu sonucuna varıldı.⁷³ Osmanlı Devleti, İngiltere ve Rusya'nın baskıları karşısında Napolyon'un imparatorluğunu tanımadığı gibi, şimdi de Rusya ile istemeye istemeye arasındaki ittifak antlaşmasını yenilemek durumunda kaldı.

Rusya'ya verilen cevapta, Osmanlı Devleti'nin ittifak antlaşmasını uzatmaya hazır olduğu bildirildi.⁷⁴ Bunun için Sadaret görevlilerinden İsmet Bey ile Reisülküttap Vasıf Efendi, Rusya elçisiyle görüşmelerde bulundu.⁷⁵ Bu görüşmelerin sonunda Rusya ile Osmanlı Devleti arasında, dokuz sene yürürlükte kalmak üzere⁷⁶ 24 Eylül 1805 tarihinde, 15 maddelik açık ve 10 maddelik gizli kısmı bulunan bir ittifak antlaşması yapıldı.⁷⁷

İttifak antlaşmasının açık maddelerine göre, taraflardan biri saldırıya uğrayacak olursa, diğer taraf saldırıya uğrayan tarafın uygun göreceği şekilde ya askeri yardımda veya para ile mal yardımında bulunacaktı. Eğer saldırıya uğrayan taraf, diğer tarafın da savaşa katılmasını isterse, o taraf da savaşa katılacaktı.⁷⁸

---

tanıma konusunda tereddüdü olduğu ve Rusya Devleti tasdik etmedikçe kendisinin de tasdik etmeyeceği düşüncesinin doğru olmadığı bir kez daha vurgulandı. İstanbul'dan ayrılmadan önce General Brune'ye verilen resmi yazının içeriğinin de, kesinlikle Osmanlı Devleti'nin bu konuda tereddüdü olduğu anlamına gelmediği, aksine zamanı geldiğinde Napolyon'un unvanının tasdik edileceğinin taahhüd edilmiş olduğu tekrar hatırlatıldı. HAT, 169/7207.

⁶⁸ BOA, HAT, 173/7456. Halet Efendi, Paris'ten ayrılışına birkaç ay kalıncaya kadar Hariciye Nazırı ile görüşmedi ve Paris'te münzevi bir hayat yaşadı. Halet Efendi, Avrupa'nın siyasi durumu ve özellikle Napolyon'un siyasi ve askeri faaliyetleri hakkında önemli gördüğü haberleri ise, çoğu zaman Prusya'nın Paris Elçisi Lucchesini vasıtasıyla Babıâli'ye ulaştırdı. Kuran, 1988: s. 51.

⁶⁹ Karal, 1988: s. 49.

⁷⁰ Macfarlane, 1879: s. 244-245; Abbott, 1883: s. 446; Tarbell, 1895: s. 100; Armaoğlu, 2003: s. 64; BOA, HAT, 138/5715/C, Halet Efendi tarafından gönderilen 10 Aralık 1804 (7 Ramazan 1219) tarihli yazı. Napolyon'un Papa'yı Paris'e davet etmesi üzerine, Roma'da bulunan yabancı devlet görevlileri ve krallık taraftarları, Papa'nın bu teklifi kabul etmemesi için gizlice propaganda yaptılar. Fakat Papa, Bonapart'ın kendisi için gelecekte faydalar sağlayacağını düşünerek bu daveti kabul etti. Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 14.

⁷¹ Abbott, 1883: s. 452; Ahmet Rasim, 1328-1330: s. 1406; BOA, HAT, 174/7504/B.

⁷² Nuri Paşa, 1980: s. 208; Yusuf Akçura (1940). *Osmanlı Devleti'nin Dağılıma Devri (XVIII. ve XIX. Asırlarda)*, Ankara: TTK Yay., s. 107.

⁷³ BOA, HAT, 32/1534; HAT, 270/15763.

⁷⁴ BOA, HAT, 32/1534; HAT, 270/15763.

⁷⁵ Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 32.

⁷⁶ Bu ittifak antlaşması, 1806'da Rusya ile çıkacak savaş nedeniyle kısa bir süre sonra yürürlükten kalkacaktır. Armaoğlu, 2003: s. 90-91.

⁷⁷ Antlaşmanın açık ve gizli maddeleri için bkz. Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 338-347; Erim, 1953: s. 221-232.

⁷⁸ Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 338-342; Armaoğlu, 2003: s. 89.

Antlaşmanın gizli kısmının 1. maddesine göre ise, Avrupa devletleri birleşip, buna Rusya da katılırsa, Osmanlı Devleti de bu birleşmeye katılacak veya hiç değilse, Rusya'ya kara ve deniz kuvvetleri ile veya mali yardımda bulunacaktı.⁷⁹

Antlaşmanın önemli maddelerinden bir diğeri ise, gizli kısmın 4. maddesi idi. Buna göre, Yedi Ada'da askerini muhafaza eden Rusya, buradaki askerini değiştirmek bahanesiyle barış zamanında da savaş gemilerini Boğazlardan geçirme hakkını elde etti. Ayrıca gizli kısmın 7. maddesine göre, Karadeniz kapalı bir deniz sayıldı ve Boğazların kapalılığı vurgulandı.⁸⁰

Rusya ile Osmanlı Devleti arasında 1799'da imzalanmış olan savunma ittifak Antlaşması'nın bu şekilde yenilenmesi, Rusya ve İngiltere açısından Fransa karşısında yeni bir zafer olarak değerlendirildi.⁸¹

Napolyon Bonapart'ın İmparatorluk Unvanının Osmanlı Devleti Tarafından Tanınması

Ruslarla İngilizlerin İstanbul'da siyaset zaferleri kazandıkları bir sırada, Avrupa'da Napolyon'a karşı yaptıkları savaşlar aleyhlerine neticelenmekteydi.⁸² İngiltere'nin kurmaya muvaffak olduğu üçüncü küme, denizde ve karada bir seri başarısızlıklara uğradıktan sonra, 2 Aralık 1805'te, Austerliç'te Avusturya ve Rusya ordularının Napolyon karşısında kesin bir yenilgiye uğramasıyla perişan oldu.⁸³

Austerliç zaferi haberi İstanbul'a ulaştığı zaman, Babıâli, Rusya ile ittifak antlaşmasını yenilemiş bulunuyordu.⁸⁴ Fakat bu olay, Osmanlı siyasetinin derhal Fransa tarafına yöneltilmesi için bir engel sayılmadı. İstanbul'da istenen güven doğmuş bulunuyordu. Rusya ile bozuşmak pahasına da olsa, Napolyon'un imparatorluk unvanının tanınmasına karar verildi.⁸⁵

Bu sırada Fransa Maslahatgüzarı Ruffin, imparatorluğun resmen tasdik edilmesi için özel bir elçi gönderilmesinin uygun olacağını bildirdi. Bunun üzerine, Halet Efendi hâlâ Paris'te elçilik görevini sürdürdüğü halde⁸⁶, Napolyon'un imparatorluk unvanını Osmanlı Devleti adına tasdik ve tebrik etmek için fevkalade büyükelçi olarak Seyyid Abdurrahim Muhib Efendi⁸⁷ görevlendirildi.⁸⁸ Muhib Efendi, Napolyon ile yakınlarına ve bazı devlet ricaline verilmek üzere yanında değerli pek çok hediye⁸⁹ ile birlikte 30 Mart 1806 tarihinde İstanbul'dan hareket etti. Yanında ayrıca, birisi Napolyon'un imparatorluğunu tasdik ve diğeri son askeri

⁷⁹ Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 338-339; Armaoğlu, 2003: s. 89.

⁸⁰ Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 339-340; Armaoğlu, 2003: s. 90.

⁸¹ Karal, 1988: s. 49.

⁸² Karal, 1988: s. 49.

⁸³ Armaoğlu, 2003: s. 63-64.

⁸⁴ Rusya ile yapılan antlaşmanın evraklarının Rusya elçisi ile değiştirilmesinden bir gün sonra Napolyon'un galibiyet haberi İstanbul'a ulaştı. Cevdet Paşa, bu durumun Osmanlı Devleti ricalini hayrette bıraktığını söylemekte ve bir gün önce bu haberin yetişmiş olması halinde dost bir şekilde bazı mazeretler ileri sürülerek antlaşmanın bozulabileceği değerlendirmesinde bulunmaktadır. Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 46.

⁸⁵ BOA, HAT, 250/14198, 24 Şubat 1806 (5 Zilhicce 1220) tarihli yazı; Ahmet Rasim, 1328-1330: s. 1414; Karal, 1988: s. 49-50.

⁸⁶ Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 47.

⁸⁷ Muhib Efendi, Napolyon'un imparatorluğunu tebrik için fevkalade büyükelçilikle gönderilmiş de, bir müddet sonra Babıâli onun ikamet elçisi olarak Paris'te kalmasını uygun gördü. Kuran, 1988: s. 52-53. Muhib Efendi'nin Paris elçiliği ve "Büyük Sefaretnamesi" için bkz. Bekir Günay (2009). *Paris'te Bir Osmanlı, Seyyid Abdurrahim Muhib Efendi'nin Paris Sefirliği ve Büyük Sefaretnamesi*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

⁸⁸ Muhib Efendi'nin görevlerinin başında, Fransa ile Rusya arasında yapılacak barış antlaşmasına Osmanlı Devleti aleyhinde bir madde konulmasına engel olmak da vardı. Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 49. Muhib Efendi'ye verilen talimatname için bkz. Enver Ziya Karal (1988). *Selim III'ün Hat-ı Hümayunları -Nizam-ı Cedid- 1789-1807*, Ankara: TTK Yay., s. 198-202.

⁸⁹ Osmanlı Devleti tarafından gerek İmparator Napolyon ile eşi ve çocuklarına ve gerekse Dışişleri Bakanı Talleyrand ile eşine, elmaslar, yakutlar, pırlantalar ve incilerin yanında, değerli taşlarla süslü sorguç ve kutu gibi pek çok eşya ile süslemeli ve çoğu ipekten pek çok kıyafet hediye edildi. BOA, HAT, 264/15264, Napolyon'un unvanını tebrik için ne gibi hediyelerin gönderilmesinin uygun olduğuna ilişkin Fransa maslahatgüzarı ile yapılan görüşmeyi içeren yazı; HAT, 143/5991, Osmanlı Devleti tarafından Muhib Efendi ile birlikte Fransa Devleti'ne gönderilen hediyeleri içeren defter.

başarıları dolayısıyla kendisini tebrik için yazılmış III. Selim'in iki adet mektubu da vardı.⁹⁰ Muhib Efendi, Varna-Ruşçuk-Bükreş-Peşte-Budin-Viyana-Strazburg üzerinden 20 Mayıs 1806'da Paris'e vardı.⁹¹

Ancak Muhib Efendi'nin Paris'e gelişi bir kriz ile başladı. Şöyle ki, Muhib Efendi'nin Napolyon ile görüşmesi esnasında söyleyeceği resmi hususlar önceden hazırlanmıştı. Bu itimatname görüşmeden önce Napolyon'a gönderildi. Ancak söz konusu yazıda, Napolyon'un yalnız imparatorluk unvanı yazılmış olup "*İtalya Kralı*" unvanı belirtilmemişti.⁹² Dışişleri Bakanı Talleyrand, bu unvanın da belirtilmesi için Muhib Efendi'yi ikaz etti. Muhib Efendi ise, şimdiye kadar iki devlet arasında yapılan yazışmalarda hep imparatorluk hakkında söz edilmiş olup İtalya krallığından ise hiç bahsedilmediğini ve padişahın mektubunda yazılmış olan unvanlardan başka bir şey ekleyemeyeceğini söyleyerek özür diledi. Buna rağmen Muhib Efendi'ye, "*İtalya Kralı*" unvanını da eklemesi için yoğun baskıda bulunuldu. Hatta kendisine bu unvanı ilave etmediği takdirde Napolyon ile görüşmeyeceği, belki de hemen savaş ilanı ile Dalmaçya'daki Fransa ordusunun İstanbul'a yürüyeceği bildirildi.⁹³

Bu baskılara rağmen Muhib Efendi kararından vazgeçmedi. Bir süre sonra Napolyon Bonapart ile yaptığı görüşmede de, elindeki name-i hümayunda yazılı unvanlardan başka bir unvan kullanmadı. Bununla birlikte Fransız memurları Muhib Efendi'nin konuşmasını değiştirerek, "*Moniteur*" adlı resmi gazetenin 6 Haziran 1806 tarihli nüshasında istedikleri şekilde yayınladılar.⁹⁴ Bu gelişmelerden haberdar olan III. Selim ise, Muhib Efendi'nin bu konudaki tavır ve ısrarına oldukça sinirlendi.⁹⁵ Reisülküttap Vasıf Efendi de, Muhib Efendi'ye gönderdiği yazıda, Napolyon'un İtalya krallığının tasdiki için bu kadar direnmenin gerekli olmadığını bildirdi.⁹⁶

Muhib Efendi, 5 Haziran 1806'daki söz konusu görüşmede, Sultan III. Selim tarafından gönderilen tebrik yazısını Napolyon'a törenle sundu ve yanındaki hediyeleri de kendisine takdim etti.⁹⁷ Ayrıca Sadrazam Hafız İsmail Paşa'nın Napolyon'un imparatorluğunu tebrik vesilesiyle yazdığı mektup da takdim edildi.⁹⁸

Bu şekilde Napolyon'un imparatorluğunun tanınması meselesi ortadan kalktı ve Osmanlı Devleti, Rusya'ya karşı Fransa'ya yaklaştı.⁹⁹

Sonuç

Napolyon Bonapart'ın 1804 yılında imparatorluğunu ilan etmesi, Osmanlı Devleti açısından sıkıntılı bir sürecin başlangıcı oldu. Aslında Osmanlı Devleti, Napolyon Bonapart'ın imparatorluğunu ilan etmesinden bir rahatsızlık duymadı. Ancak Osmanlı Devleti'ni yakından ilgilendirmeyen bu konu, kısa bir süre sonra, bir tarafta Fransa ve diğer tarafta Rusya ile İngiltere Devletleri'nin Osmanlı Devleti üzerindeki nüfuz mücadelesine dönüştü. Rusya ve

⁹⁰ Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 47-48; Faik Reşit Unat (1987). *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri*, Tamamlayıp Yayımlayan Bekir Sıtkı Baykal, Ankara: TTK Yay., s. 184-185.

⁹¹ Muhib Efendi Paris'e varır varmaz kaleme aldığı mektubunda, Viyana üzerinden Paris'e ulaştığı haberinin yanında, Fransa'nın İstanbul Elçiliğine General Sebastiyani'nin atandığını, ancak Sebastiyani'den önce başkâtibinin yola çıkacağını bildirdi. Nihat Karaer (2011). "*Abdürrahim Muhib Efendi'nin Paris Büyükelçiliği (1806-1811) ve Döneminde Osmanlı-Fransız Diploması İlişkileri*", *Osmanlı Tarihi Araştırmaları Merkezi (OTAM)*, S. 30, Ankara: s. 4.

⁹² Enver Ziya Karal, Osmanlı Hükümeti'nin Napolyon'un imparatorluğunu tanıdıktan sonra "*İtalya Kralı*" unvanını elbette münakaşa edemeyeceği ve dolayısıyla meselenin bir unutkanlıktan başka bir şey olmadığı değerlendirilmesinde bulunur. Karal, 1988: s. 182.

⁹³ Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 54.

⁹⁴ Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 55.

⁹⁵ III. Selim, Muhib Efendi hakkındaki kızgınlığını bir hatt-ı hümayunda şu şekilde ifade etti: "*Muhib'in irsal eylediği evrakı görüp azim infial eyledim. Böyle vakitte Paris'e gidecek elçi değilmiş. İtalya krallığını nutka alma deyu bu herife tenbih mi olundu? Subhanallah! Ne acayip adam imiş. İptida memuriyetinde erbabı değildir deyu herkes imza eylemişti... Bu pek eşek herifin (Paris'te) ikameti muzırdır.*" Karal, 1988: s. 182.

⁹⁶ Cevdet Paşa, 1309: C. VIII, s. 55.

⁹⁷ BOA, HAT, 256/14624, 14 Haziran 1806 (27 Rebiyülevvel 1221) tarihli yazı.

⁹⁸ BOA, HAT, 145/6109.

⁹⁹ Bu gelişmeler neticesinde Osmanlı-Fransa ilişkileri düzeldi. Hatta III. Selim, Napolyon Bonapart'a kendi resmini bile gönderdi. Napolyon ise, bu hediyeden oldukça memnun kalarak teşekkürlerini sundu. BOA, HAT, 142/5881.

İngiltere, Osmanlı Devleti'nin Fransa ile olan ilişkilerini bozmaya çalışırlarken, Fransa ise Osmanlı Devleti'ni müttefiklerinden ayırmaya çalıştı.

Osmanlı Devleti ise, bu süreci mümkün olduğu kadar az zararla geçiştirmeye çalıştı. Tarafların şiddetli ısrar, baskı ve tehditleri karşısında her iki tarafı da memnun etmenin ve bir ara yol bulmanın mümkün olmadığını gören Osmanlı Devleti, Fransa'ya kıyasla kendisi açısından daha tehlikeli olabileceğini düşündüğü İngiltere ve Rusya'nın tarafını seçti. Üstelik 1798 sonunda Rusya ile yapmış olduğu ittifak antlaşmasını da, bu şartlar altında yenilemek zorunda kaldı. Napolyon'un unvanının tanınmamasını sağlayan Rusya ve İngiltere Devletleri, Osmanlı Devleti üzerindeki nüfuz mücadelesinin ilk safhasından bu şekilde galip çıktıkları gibi, Rusya da, 1805 tarihli İttifak antlaşması ile önemli kazanımlar elde etti. Ancak Fransa'nın bu devletler karşısındaki askeri başarıları, Osmanlı Devleti'nin tavrını değiştirmesine ve bu devletler karşısında Fransa'ya yaklaşmasına neden oldu. Bu durumda Osmanlı Devleti, Napolyon'un unvanını Rusya ve İngiltere'ye rağmen tanıdı ve bu mesele de son bulmuş oldu.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Hatt-ı Hümayun (HAT): Dosya no: 31, Gömlek no: 1441; Dosya no: 31, Gömlek no: 1443; Dosya no: 31, Gömlek no: 1456; Dosya no: 31, Gömlek no: 1480; Dosya no: 31, Gömlek no: 1481; Dosya no: 31, Gömlek no: 1485; Dosya no: 31, Gömlek no: 1494; Dosya no: 32, Gömlek no: 1501; Dosya no: 32, Gömlek no: 1531; Dosya no: 32, Gömlek no: 1532; Dosya no: 32, Gömlek no: 1514; Dosya no: 32, Gömlek no: 1532; Dosya no: 32, Gömlek no: 1534; Dosya no: 33, Gömlek no: 1572; Dosya no: 33, Gömlek no: 1582; Dosya no: 33, Gömlek no: 1586; Dosya no: 33, Gömlek no: 1595; Dosya no: 35, Gömlek no: 1770; Dosya no: 35, Gömlek no: 1771; Dosya no: 137, Gömlek no: 5616/C; Dosya no: 137, Gömlek no: 5616/E; Dosya no: 137, Gömlek no: 5616/G; Dosya no: 138, Gömlek no: 5715/A; Dosya no: 138, Gömlek no: 5715/C; Dosya no: 138, Gömlek no: 5722; Dosya no: 139, Gömlek no: 5735; Dosya no: 140, Gömlek no: 5816/A; Dosya no: 142, Gömlek no: 5881; Dosya no: 143, Gömlek no: 5991; Dosya no: 145, Gömlek no: 6109; Dosya no: 168, Gömlek no: 7139; Dosya no: 169, Gömlek no: 7207; Dosya no: 170, Gömlek no: 7224; Dosya no: 170, Gömlek no: 7240; Dosya no: 170, Gömlek no: 7242; Dosya no: 170, Gömlek no: 7274; Dosya no: 171, Gömlek no: 7316; Dosya no: 173, Gömlek no: 7456; Dosya no: 173, Gömlek no: 7485/A; Dosya no: 173, Gömlek no: 7491; Dosya no: 174, Gömlek no: 7504/B; Dosya no: 174, Gömlek no: 7507/A; Dosya no: 174, Gömlek no: 7512/E; Dosya no: 250, Gömlek no: 14198; Dosya no: 256, Gömlek no: 14624; Dosya no: 260, Gömlek no: 14976; Dosya no: 264, Gömlek no: 15264; Dosya no: 270, Gömlek no: 15763; Dosya no: 1279, Gömlek no: 49587; Dosya no: 1279, Gömlek no: 49588.

Kaynak, Araştırma ve İnceleme Eserleri

ABBOTT, John Stevens Cabot (1883). *The History Of Napoleon Bonaparte*, Vol. I, New York: Harper & Brothers Publishers.

ABDURRAHMAN ŞEREF (1318). *Tarih-i Devlet-i Osmaniye*, C. II, İstanbul: Karabet Matbaası.

AHMED CEVDET PAŞA (1309). *Tarih-i Cevdet*, C. VII-VIII, Tertib-i Cedid, İstanbul: Matbaa-i Osmaniye.

AHMET RASİM (1328-1330). *Resimli ve Haritalı Osmanlı Tarihi*, C. III, İstanbul: Matbaa-i Ebuzziya.

AKÇURA, Yusuf (1940). *Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri (XVIII. ve XIX. Asırlarda)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

ARMAOĞLU, Fahir (2003). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

DANIŞMEND, İsmail Hami (1972). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. IV, İstanbul: Türkiye Yayınları.

ERİM, Nihat (1953). *Devletlerarası Hukuku ve Siyasî Tarih Metinleri*, C. I (Osmanlı İmparatorluğu Andlaşmaları), Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

GÜNAY, Bekir (2009). *Paris'te Bir Osmanlı, Seyyid Abdurrahim Muhib Efendi'nin Paris Sefirliği ve Büyük Sefaretname*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

JORGA, Nicolae (2005). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, (1774-1912)*, C. 5, Çeviri Nilüfer Epeçeli, İstanbul: Yeditepe Yayınları.

KARAER, Nihat (2011). "Abdülrahim Muhib Efendi'nin Paris Büyükelçiliği (1806-1811) ve Döneminde Osmanlı-Fransız Diploması İlişkileri", *Osmanlı Tarihi Araştırmaları Merkezi (OTAM)*, S. 30, Ankara: s. 1-26.

KARAL, Enver Ziya (1940). *Halet Efendi'nin Paris Büyük Elçiliği (1802-1806)*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

_____ (1988). *Osmanlı Tarihi, Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)*, C. V, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

_____ (1988). *Selim III'ün Hat-ı Hümayunları -Nizam-ı Cedid- 1789-1807*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

KURAN, Ercümen (1988). *Avrupa'da Osmanlı İkamet Elçiliklerinin Kuruluşu ve İlk Elçilerin Siyasi Faaliyetleri 1793-1821*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

KURAT, Akdes Nimet (2010). *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

MACFARLANE, Charles (1879). *Life Of Napoleon Bonaparte*, London: George Routledge And Sons.

MUSTAFA NURİ PAŞA (1980). *Netayic ül-Vukuat, Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi*, C. III-IV, Sadeleştiren Neşet Çağatay, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

ÖZTUNA, Yılmaz (1978). *Başlangıcından Zamanımıza Kadar Büyük Türkiye Tarihi*, C. VI, İstanbul: Ötüken Yayınları.

TARBELL, Ida M. (1895). *A Short Life Of Napoleon Bonaparte*, New York: S. S. McClure Limited.

UNAT, Faik Reşit (1987). *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri*, Tamamlayıp Yayınlayan Bekir Sıtkı Baykal, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.